

BÓDINÉ BELIZNAI KINGA

„Akinék ítéleteiben a jog és az igazság kérdései mellett mindig ott volt a meleg emberi szív is”

Juhász Andor bírói pályafutása

Juhász Andor (1864–1941) bíró, jogtudós, hazafi, törvényhozó és nemes szívű ember volt egy személyben. Bírói pályáját szülővárosában, Kassán kezdte meg, ahol a királyi törvényszéken és a királyi járásbírószágon teljesített szolgálatot joggyakornokként, aljegyzőként, illetve aljárásbíróként. Rövid ideig Miskolcon dolgozott, majd Kassára visszatérve a királyi törvényszék, utóbb a királyi ítélőtábla bírója lett. 1906 és 1911 között a Kúria kisegítő, majd előadó bírájaként tevékenykedett. Az ezt követő években a budapesti királyi törvényszék (1911–1915), a budapesti királyi ítélőtábla (1915–1925) és a Kúria (1925–1934) elnökévé nevezték ki. A magyar közélet kiemelkedő alakja, bírói pályáján mindvégig a bírói függetlenség „legmegbízhatóbb és legfáradhatatlanabb védelmezője” volt. Értekezései, előadásai részint önállóan, részint különböző jogi szaklapokban jelentek meg.

A CSALÁD

A család első ismert őse, Juhász István 1635. április 23-án, testvéreivel és fiaival együtt nemesi címet kapott II. Ferdinándtól.

Juhász Andor 1864. szeptember 17-én született Kassán. Édesapja, Juhász Mihály (1830–1888) ügyvéd, Abaúj-Torna vármegye tiszti főügyésze, 1875-től a Kassai Ügyvédi Kamara elnöke, 1872-től 1879-ig Kassa országgyűlési képviselője. 1887 decemberében a budapesti királyi ítélőtábla bírójának nevezték ki. Édesanyja Gázsik Anna (1837–1914), Gázsik Ferenc kassai városi ügyész és szenátor és Andujar Anna egyetlen leánya volt. Házasságukból hét gyermek született.¹

Juhász Andor 1889. december 28-án, Kassán kötött házasságot Fleischer Etelkával (1867–1950), Fleischer Gusztáv szepességi származású kassai gépgyáros és Kardos Eszter leányával. Két fiuk, Zoltán (1891–1976) és István (1894–1981) az első világháborút követően Budapesten kezdett vállalkozásba. Az okleveles gépészmérnök fivérek 1921-ben vették át a 1920-ban szabadalmak értékesítésére, valamint mechanikai és elektrotechnikai tömegcikkek gyártására alapított Gamma Műszaki Rt.-t.²

1923-ban a cég új nevet kapott, és a Gamma Finommechanikai Gépek és Készülékek Gyára Rt. Magyarország egyik legjelentősebb nagyvállalata lett Juhász Zoltán elnökgazdát és Juhász István vezérigazgató irányításával.

A KÖZSZOLGÁLATI PÁLYA KEZDETE (KASSA–MISKOLC–KASSA)

Juhász Andor középiskolai tanulmányait a jászóvári premontrai rend kassai főgimnáziumában folytatta 1874 és 1882 között, jogot 1882-től 1886-ig a kassai királyi jogakadémián, majd 1885-től 1886-ig a budapesti királyi

1. Juhász Andor testvérei: Margit (Wagner Adolfné), Mariska (Hazai Samu honvédelmi miniszter felesége), Ilona (Kelp Albertné), Béla (ügyvéd, majd a kassai királyi ítélőtábla bírója), László (a kassai 9. honvéd gyalogezred főhadnagya, a besztercebányai 16. gyalogezred ezredese, majd tábornok, 1925-ben altábornaggyá nevezték ki) és Mihály.

2. A Gamma Műszaki Rt. alapítói Dréger Károly elektromérnök, László Arthur gépészmérnök és Braun Zsigmond kereskedő voltak.

tudományegyetemen hallgatott, jogtudományi doktorra Budapesten avatták 1887 júniusában.

A joggyakorlatot édesapja ügyvédi irodájában kezdte Kassán. 1886. szeptember 4-től a kassai királyi törvényszék joggyakornoka volt. 1888 januárjában a kassai királyi járásbíróshoz aljegyzővé, 1890 márciusában a miskolci királyi törvényszékhez jegyzővé nevezték ki, állását április 14-én foglalta el.

1891. május 12-től a miskolci királyi járásbíróshoz eljárásbíróként teljesített szolgálatot. A polgári peres ügyek előadójaként eljáró fiatal eljárásbíróról elismeréssel szóltak a kortársak:

„Az ő tárgyaló szobájában mintha más légkör vette volna körül a megjelenteket; az udvarias, barátságos, bizalmat keltő modor, a jóakarát, a mindig nyugodt, derült kedély, mely tekintet nélkül rang-, osztály-, nemzetiség- és felekezetre a bírói székéből minden belépő felé sugárzott, oly hangulatot teremtett, mely még a cholericus temperamentumokra is csillapítólag hatott, és ha valamelyik ügyvéd vagy fél a vita során talán mégis haragudni készült, a bírónak néha tréfás, de mindig jóindulatú megjegyzése idejekorán meggátolta a vita elmérgesedését, s mindez történt annak dacczára, hogy a fiatal bírót – fakorlát és bírságolás nélkül is – oly tekintélyt tudott fenntartani, mintha kúriai bírót lett volna.”³

1892. június 5-én – saját kérelmére – visszakérült Kassára, a kassai királyi járásbíróshoz albírájaként. 1893 decemberében tanácsjegyzőül rendelték be a kassai királyi ítéletábrához, ahol a polgári ügyek szakosztálya I. tanácsának (közpolgári, úrbéri, váltó-, kereskedelmi, csőd- és bányá-ügyek) tanácsjegyző albírája lett. 1895. szeptember 6-tól a kassai királyi törvényszék bírájaként dolgozott, 1896 októberében a kassai királyi törvényszék területén eljáró vizsgálóbíró állandó helyetteséül rendelték ki. 1898 októberében elnöki titkárrá nevezték ki a kassai királyi ítéletábrához. 1901. szeptember 16-án a kassai királyi ítéletábra bírójává lett. 1902-től az ítéletábra fegyelmi bíróságának póttagja, 1905-től pedig rendes tagja volt.

1906 decemberében Juhász Andort a Kúriához rendelték be, ahol kiegészítő, majd előadó bíróként öt éven keresztül a IV. polgári tanácsban (váltó-, kereskedelmi és csődügyek) működött.

A BUDAPESTI KIRÁLYI TÖRVÉNYSZÉK ÉLÉN (1911–1915)

Juhász Andor „igen nehéz időkben” volt elnöke a budapesti királyi törvényszéknek, a királyi ítéletábrának, majd a Kúriának.

„[E]lnökösödéseinek idejében a judikatúrára kimondhatatlan nehéz feladatok hárultak. Akkor termelte ki a bírói joggyakorlat a gazdasági lehetetlenülés kérdését, és még mielőtt meghozatott volna az átértékelésről szóló törvény,⁴ a valorizációnak az elméletét. [...] Lavinászerűen nőttek a perek, és halmozódtak felsőbb bíróságainknál a restanciák. [...] Különböző palliatív eszközöket ajánlottak a perlavinák feltartóztatására. Pl. a perlekedés nagymérvű megdrágítását. Habár ezáltal a perek száma bizonyára fogyott volna, Juhász Andor mégsem rokonszenvezett a perlekedés korlátozásának [...] illetően megvalósításával, mert nézete szerint [...] a bíróságnak könnyen hozzáférhetőnek kell lenni mindenki számára.”⁵

1911. augusztus 23-i kinevezését követően Juhász Andor szeptember 4-én foglalta el a törvényszék elnöki székét. Törvényszéki elnöki működéséhez fűződik a királyi kereskedelmi és váltótörvényszék beolvasztása a budapesti királyi polgári törvényszékbe, a budapesti központi királyi járásbíróshoz megszervezése, az új polgári perrendtartás⁶ és az új ügyviteli szabályok életbeléptetése. Ekkor épült a központi járásbíróshoz „impozáns palotája” is,⁷ ő egyesítette a Duna-parti járásbíróshoz a Budapesti Központi Királyi Járásbíróshoz (1913. évi XXV. törvénycikk).

1915. január 28-án a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk, az új törvénycikk szerint tartott első perfelvételi tárgyalás⁸ alkalmával Juhász Andor a következőket mondta:

„A közvetlenség és a nyilvánosság a bírót iránti bizalmat fokozni s az ítélezés népszerűségét emelni van hivatva.

3. EGY ÜGYVÉD: Juhász Andor. *Ügyvédek Lapja*, 1915/31. 2.
4. *A magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékeléséről szóló 1926. évi XVI. törvénycikk.*
5. PAP József: A bírót beszél. *Pesti Napló*, 1935/95. 2.
6. 1914. március 7-én Juhász Andor az Országos Bírói és Ügyészi Egyesületben tartott előadást „A perrendtartás küszöbén” címmel. Az előadás szövege megjelent az *Országos Bírói és Ügyészi Egyesület Hivatalos Értesítőjében* (1914/34. és 1914/35. 291–297.) és a *Jogtudományi Közönyben* (1914/11. 101–104. és 1914/12. 115–118.).
7. Az épület Jablonszky Ferenc tervei alapján épült. Juhász Andor az építkezés egész folyamatát figyelemmel kísérte, neki köszönhető, hogy az eredetileg háromemeletesre tervezett bírósági épület végül négyemeletes lett.
8. Az első ügy a Magyar Építő Rt. pere volt a Magyar Agrár- és Járadekbank Rt., a Magyar Bank és Kereskedelmi Rt. és a Marostordai Helyiérdekű Vasút Rt. ellen jogviszony megállapítása 1095,413 korona 73 fillér és 713,560 korona névértékű értékpapír, továbbá biztosítéki váltók kiadása iránt. (Az első szóbeli pörfölvételi tárgyalás. *Pesti Hírlap*, 1915/29. 18.)

A polgárság közvetlen közletről fog meggyőződhetni arról, hogy a bíró független, igazságos és pártatlan.”⁹

Hozzátette azt is, hogy

„A bírói és ügyvédi karnak egymást megbecsülve és támogatva [...] a közös nagy cél szeretetében kell egyesülnie ezekben a történelmi időkben. [...] Jó bíró és jó ügyvéd egyaránt csak művelt, jellemes, sokat tapasztalt, mélyen érző jó ember lehet. A magyar jogszolgáltatás ügye csak az esetben arathat végleges győzelmet, ha annak lobogóját bíró és ügyvéd becsületos, erős kezekkel együttesen emelik magasra.”¹⁰

A BUDAPESTI KIRÁLYI ÍTÉLŐTÁBLA ÉLÉN (1915–1925)

1915. július 18-án a budapesti királyi ítélőtábla elnökévé nevezték ki Juhász Andort. A *Jogállam* hasábjain „a királyi Curiának egy tagja” arra kereste a választ, hogy „miben is leli magyarázatát az ő, az eddigi hagyományokat teljesen felborító kinevezése”.¹¹ A gyakorlat ugyanis az volt, hogy a megüresedő ítélőtáblai elnöki székbe valamely kúriai tanácselnököt hívták meg. Juhász kinevezése a régi hagyományokkal való szakítás első jele és „egy újabb, egészségesebb rendszer” inaugurálása volt,

„a melyben a különböző állások a bírói hierarchiában nem mesterkéltnél módon, hanem a dolog természetes rendje szerint sorakoznak, és a melyben nem a mellékletekintetek, hanem a hatáskör minéműsége adja meg az állás méltóságának kritériumát”.¹²

Juhász Andor egy évtizeden keresztül irányította az ítélőtábla munkáját.

„[M]űködése nem szorítkozott a kerület adminisztrálására, döntő faktor volt már ekkor igazságügyi kérdésekben. A jogszolgáltatás minden tere érdekelte, s a bírói kinevezéseknél az egyén alkalmasságát mindig szem előtt tartotta. Közszeretben állott bírák, ügyvédek s a nagyközönség előtt.”¹³

Juhász Andor beiktatására 1915. augusztus 7-én, a királyi ítélőtábla teljes ülésén került sor. A következő szavakkal fordult bírótársaihoz:

„[A] feladat nagysága nem csüggeszti, hanem lelkesíti, erőinek végső megfeszítésére készíti azt, aki hivatásának él. Nékem is erőt fog adni bírói pályám lelkes szeretete és a magyar igazságszolgáltatás fejlődésébe vetett meg-

ingathatatlan hitem és bizalmam. Felbátorít annak tudata is, hogy a budapesti kir. ítélőtábla mindenkoron [...] a magyar igazságszolgáltatás kipróbált harcosait egyesíti, akik a tudás, a tapasztalat és a lelkesedés hármasságával felvértezve mindenkoron bátran szembe néztek azokkal a fokozódó kötelességekkel, amelyek erre az exponált bíróságra neheztek. [...]

Vezetői működésemben [...] amellyel, hogy lelkes szószólója leszek a bírói kar és a bírósági-személyzet testületi és jogos magánérdekeinek, [...] arra fogok törekedni, hogy a felügyeletemre és vezetésemre bízott bíróságok önzetlen, buzgó és szakavatott munkásságuk révén állandóan részesei maradjanak a jogkereső közönség osztatlan bizalmának és tiszteletének; [...] és [...] hogy bírótársaimnál mindig ébren maradjon a hivatásszeretet és a benső kartársi szellem, hogy azután annak csodatevő erejével vihessük előre a magyar igazságszolgáltatást a fejlődés merészen emelkedő lejtőjén.”¹⁴

Az „ideiglenes alkotmánynak” is tekintett,¹⁵ a Nemzeti Tanács által 1918. november 16-án kiadott Néphatározat I. cikke szerint „Magyarország minden más országtól független és önálló népköztársaság”. A bírósági szervezet nem változott meg gyökeresen, egyes intézkedések azonban előmozdították az ítélkezési gyakorlat demokratizálódását.

Az 1918. november 10-én kibocsátott 5.354/1918. M. E. számú rendelet kimondta:

„A bírói hatalmat a jelenleg működő bíróságok a magyar népköztársaság nevében gyakorolják. A bíróságok ítéleteiket és egyéb ügydöntő határozataikat a magyar népköztársaság nevében hozzák. [...] Az igazságügyi szolgálatban ennek folytán szükséges újabb hivatali eskü szövegét, letételének módját s a további intézkedéseket az igazságügy-miniszter állapítja meg.”

9. Dr. Juhász Andor megnyitó beszéde az 1915. január 28-i perfelvételi tárgyaláson. *Jogtudományi Közlöny*, 1915/6. 78.

10. Uo. 78.

11. A KIRÁLYI CURIÁNAK EGY TAGJA: Csathó, Juhász, Félix. *Jogállam*, 1915. 470.

12. Uo. 470–471. o.

13. Juhász Andor. In SZEMARJAI DEÁK Imre (szerk.): *Magyar Országgyűlési Almanach 1927–1931*. Budapest, Springer Gusztáv, 1927. 37.

14. JUHÁSZ Andor: A budapesti kir. ítélőtábla elnöki állásának elfoglalása alkalmával a kir. ítélőtáblának 1915. évi augusztus hó 7. napján tartott teljesülésében elmondott beszéd. In JUHÁSZ Andor: *Beszédek: elmondotta a vezetésére bízott királyi bíróságok, a Budapesti Királyi Törvényszék, a Budapesti Királyi Ítélőtábla és a Magyar Királyi Kúria teljesüléseiben s más ünnepélyes alkalmakkor*. Budapest, Országos Bírói és Ügyészi Egyesület, 1935. 47–48.

15. BENÁRD Emil: A Magyar Népköztársaság alkotmánya. *Jogállam*, 1919/1–2. 73–74.

Az állam átalakulásával kapcsolatos igazságügyi szervezeti és ügyviteli intézkedések tárgyában kiadott 54.725/1918. I. M. számú rendelet értelmében az igazságügyi hatóságok elnevezéséből és a hivatali állások megjelöléséből a „királyi” szó elmaradt, és az igazságügyi hatóságok címerei, bélyegzői és nyomtatványainak szövege is ennek megfelelően változott.

A bíróságok 1918. november 18-tól a megváltozott elnevezéssel folytatták működésüket, és az igazságügyi személyzet országszerte felelködött a népköztársaságra. A budapesti ítélőtábla bírái és tisztviselő kara 1918. november 19-én ünnepi teljes ülésen tették le az új esküt. Az eskütételre egybehívott ülést Juhász Andor a következő szavakkal nyitotta meg:

„Mindössze két nap választ el bennünket attól a történelmi pillanattól, amidőn a nemzetgyűlés a nép akaratóból azt a döntést hozta és hirdette ki [...], hogy Magyarország minden más országtól független és önálló népköztársaság. [...] Bennünket, függetlenséghez szokott magyar bírákat megérett örömmel tölt el hazánk függetlenségének büszke gondolata.”¹⁶

A Tanácsköztársaság idején, 1919. március 26-án Somogyi Ödön pestvidéki törvényszéki joggyakornok – mint az igazságügyi népbiztosság politikai megbízottja – egy ügyvédjelöltből, egy vasmunkásból és egy asztalosból álló bizottsággal megjelent az ítélőtábla elnökénél, akit arra kényszerítettek, hogy hagyja el a bíróságot, és annak vezetését engedje át nekik. Az ítélőtábla elnöke Balázs Emil törvényszéki bíró lett.¹⁷

Juhász Andort letartóztatták, és három héten át a Gyűjtőfogházban túszként tartották fogva. Ítélőtáblai elnöki székét 1919 októberében foglalhatta el ismét.¹⁸

A KÚRIA ELNÖKE (1925–1934)

A Minisztertanács 1925. július 10-i ülésén Pesthy Pál igazságügy-miniszter tett előterjesztést a Tóry Gusztáv nyugalomba vonulása miatt megüresedett kúriai elnöki szék betöltésére. Juhász Andor mellett Ráth Zsigmond, a Kúria másodelnöke és Bartha Richárd, a kabinetiroda főnöke voltak „kombinációba vehetők”. Az igazságügy-miniszter Juhász Andort támogatta, mondván:

„[E]ddigi bírói működése komoly bizonyítéka annak, hogy [...] messze kimagaslóan rendelkezik mindazokkal az értékes tulajdonságokkal, amelyek a legmagasabb bírói tiszt viselőjétől méltán megkívánhatók. Széles körű elméleti és gyakorlati jogismerete, éles ítélőtehetsége és fáradhatatlan szorgalma, amelyekhez kitűnő adminisztratív

tív képesség és megnyerő modor járul, egyaránt legalkalmasabbá teszik őt arra, hogy a kir. Kúria elnöki székébe emeltessék.”¹⁹

Utalt arra is, hogy Juhász

„[b]írói múltja, törhetetlen jelleme, emelkedett hazafias gondolkodása és reprezentatív alkalmassága kétségtelenül teszik, hogy a kir. Kúria elnöki tiszte az ő személyében nemcsak a bírói kar, hanem az egész jogász társadalom legméltóbb reprezentánsával fog betöltést nyerni s bizonyos, hogy kinevezése osztatlan örömet és megnyugvást fog kelteni.”²⁰

Juhász Andort 1925. augusztus 11-én nevezték ki a Kúria elnökévé, hivatalát szeptember 12-én foglalta el. A beiktatási ceremónia alkalmával tanúbizonyosságot tett bírói hitvallásáról:

„Én [...] a mi tövises, de gyönyörű bírói pályánkat mindenekfölött szeretem. Szerettem már akkor is, amikor közel négy évtized előtt, mint joggyakornok a kassai kir. törvényszék érdemes elnöke kezébe az első hivatali esküt tettem s a fiatal bírójelöltnek ez a mély vonzalma a jogszolgáltatás iránt az azóta eltelt évek és évtizedek alatt nem csökkent.”²¹

Kúriai elnökként egyik legfontosabb feladatának a jogegység biztosítását és a legfőbb ítélkező fórum túlterheltségének megszüntetését tekintette. Beszélt arról, hogy a kúriai bírónak

„sem titkárjuk, sem segédjük, sem gyorsírójuk, sem gépírójuk, sőt még hivatali szobájuk sincs, hanem szerény otthonukban, a magánlakás minden kényelmetlenségével küzdve s kizáróan saját szellemi és fizikai erejükre utalva dolgozzák fel a legapróbb részletekig a harmadfokú elbírálás alá kerülő, tehát a legsúlyosabb polgári és büntetőperanyagát.”²²

16. A magyar népköztársaság nevében. *Jogtudományi Közlemény*, 1918/47. 358.

17. Az ítélőtábla munkában. *Az Est*, 1919/71. (Reggeli kiadás) 5.

18. Somogyi Ödön ellen 1919 októberében lázadás büntette miatt emeltek vádat. Utóbb, 1949 és 1950 között a Legfelsőbb Bíróság elnöke volt.

19. *Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944*. 1925. július 10. HU-MNL-OL-K27 77. cs. 3.

20. Uo. 5.

21. JUHÁSZ: *A budapesti kir. ítélőtábla...*, i. m. 52–53.

22. Uo. 52–53.

Kiemelte azt is, hogy a jogszolgáltatás nem egyedül a bírói, hanem az ügyészi kar vállain is nyugszik. Ennek kapcsán szólt arról is, hogy kúriai elnökként minden rendelkezésére álló eszközzel törekszik majd *az ítélőbírák és az ügyészek külön státusáról szóló 1920. évi XX. törvény-cikkben* foglaltaknak „a lehetőség és a méltányosság határain belül” ismét érvényt szerezni. Hangsúlyozta azt is: munkája során ragaszkodni fog a Kúria ősi tradícióihoz, és ahhoz, hogy

„a magyar bíró hazafiasan érző, föl- és lefelé független, sokat tanult és tapasztalt, lelkiismeretes őre és gondozója hazánk jogrendjének, aki tiszteli a törvényt, de azért nem hódol bálványimádó módjára megkövesedett törvénytákosoknak, hanem a törvényt magyarázat segélyével életet lehel a haldokló vagy elhalt normákba [...]”.²³

Kúriai elnökként az I. polgári (örökösödési) és a IV. polgári (hiteljogi) tanácsban fejtett ki ítélező tevékenységet. 1926 novemberében *a magánalkalmazottak nyugdíjának, özvegyeik és árváik ellátási járandóságának átértékeléséről szóló 1926. évi XVI. törvény-cikk* 8. §-a alapján külön bíróságot állítottak fel a Kúrián a nyugdíj-valorizációs ügyek elbírálására, ennek elnöke Juhász Andor lett. 1932 januárjától Juhász lett *a gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. törvény-cikk* 8. §-a értelmében a Kúrián szervezett kartellbíró elnöke.²⁴

Juhász Andor kúriai elnöki működéséhez köthető negyvenegy polgári jogegységi döntvény, amelyek célja a jogszolgáltatás egyöntetűségének biztosítása volt.

Hetvenedik életévének betöltésével, 1934 szeptemberében nyugalomba vonult, bírótársaitól szeptember 29-én a Kúria teljes ülésén vett búcsút.

„Mihelyt híre ment, hogy [...] válni készül a Kúria elnöki állásából, az egész ország jogászai közvéleménye megmozdult, hogy ezt megakadályozza. Történtek is lépések oly irányban, hogy [...] maradjon meg továbbra is állásában. Sajnos, eredménytelenül. Juhász Andor vaskövetkezetességgel vitte keresztül magával szemben is azt az elvet, hogy a korhatár elérésével az állástól, ha az oly díszes is, válni kell.”²⁵

Ruhmann Emil budapesti királyi törvényszéki, majd kúriai bíró, aki 1930-tól a Kúria elnöki tanácsosaként Juhász közvetlen munkatársa volt, próbálta őt meggyőzni, hogy nemcsak a Kúriának, hanem az országnak is „szolgálatot” tenne, ha maradna. A Kúria elnöke azt válaszolta, hogy „csak addig vagyok független bíró, míg a törvény jogán szolgálok s nem a kormány kegyelméből”.²⁶

Juhász Andor bírói méltóságánál fogva 1915. december 7-én a főrendiház tagja lett. A főrendiház (felsőház) számos bizottságában közreműködött tagként, illetve elnökként. „Mint a Felsőház tagja, súlyos szavával hathatósan juttatta érvényre az igazságszolgáltatás érdekeit” – írta róla Szladits Károly 1934-ben.

„Kimagasló tekintélye predesztinálta a 33-as országos bizottság egyik elnökévé. Ebben az állásban a jog hullámtörő erejének biztos alapján állott a politika áramlatai között. Felemelő látvány nekünk, jogászoknak, miként vált az ő személyében a bíró, a jogeszmé reprezentánsa, a törvényhozás munkájának nélkülözhetetlen tényezőjévé.”²⁷

1915. augusztus 20-tól a Vaisz József-féle alapítvány gondnoki teendőit látta el Juhász Andor. A Jogvédő Egyesület Vagyontalanok Részére 1916. március 5-én őt választotta elnökéül. Elnöke volt továbbá a Kassai és Abaúj-Torna vármegyei Egyesületnek, egyik alapítója és tiszteletbeli elnöke a Felvidéki Egyesületek Szövetségének, valamint alapítója és titkára az 1898 októberében megalakult kassai Kazinczy-körnek.²⁸

Tagja volt az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület igazgatóságának, e tisztségéről 1917-ben, ítéletáblai elnökké való kinevezését követően lemondott. A pestvidéki és szolnoki ügyvédi kamarák dísztagjukká választották. Tagja volt az 1920-ban alapított Magyar Külügyi Társaságnak és az Országos Kaszinónak. 1925 decemberében a Budapesti Ügyvédi Kör választotta tiszteletbeli tagjává. 1926 decemberétől – Töry Gusztávot váltva – a Hágai Állandó Választott Bíróság egyik magyar tagjaként tevékenykedett.²⁹ Kuratóriumi elnöke volt a Magyar Jogász Egylet Sichermann Bernát Alapjának.

1925. november 25-én a Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Területi Szövetsége – a délvidéki, felvidéki és székely egyetemi, illetve főiskolai hallgatók egyesületei és a dunántúli Széchenyi Szövetség kooperatív tömörülése – választotta tiszteletbeli tagjává.³⁰

23. Uo. 52–53.

24. *Köztelek*, 1932/5–6. 55.

25. Juhász Andor. *Jogállam*, 1934/9–10. 313.

26. ZALAI FODOR Gyula: Juhász Andor (1864–1941). *A Gamma-Élet évkönyve az 1941. évről*. Budapest, Gamma 1941. 7.

27. SZLADITS Károly: Juhász Andor. *Jogtudományi Közöny*, 1934/35. 217.

28. *Országos Hírlap*, 1898/279. 6.

29. *Tolnai Világlapja*, 1927/1. 25.

30. *Napi hírek/Napi tudósítások 1920–1944*. 1925. november 26. HU-MNL-OL-K428. a) sorozat. 21.

1927 és 1940 között a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem jogtudományi államvizsgálati bizottságának kültagjaként működött.

1929-től 1941-ig a Dunamelléki Református Egyházkerület világi tanácsbírája volt.

1939. február 1-jén a honvédelem és a közgazdaság fejlesztéséről, egyes népjóléti beruházásokról és ezek költségeinek fedezéséről szóló 1938. évi XX. törvénycikk 11. §-a szerint a beruházási hozzájárulás mértéke felett harmadfokon Országos Döntőbizottságoknak kellett döntenüik. A természetes személyek és ezekkel egy tekintet alá eső jogi személyek fellebbezéseit az I. számú Döntőbizottság, a társulatok beruházási hozzájárulásának megállapítása ellen beadott másodfokú fellebbezéseket pedig a II. számú Országos Döntőbizottság bírálta el. Az I. számú Döntőbizottság elnökévé a pénzügyminiszter Juhász Andort nevezte ki.³¹

„JOGIRODALMI MŰKÖDÉSE” ÉS BESZÉDEI

Juhász Andor írásai a polgári igazságszolgáltatás, különösen a bírói szervezet és eljárás, valamint a hiteljog kérdését érintették. Értekezései, előadásai, évnívó és ünnepi beszédei részint önállóan, részint különböző jogi szaklapokban és a *Magyar jogi lexikonban* (szerk.: Márkus Dezső) jelentek meg.

A *Magyar Jogi Szemle* szerkesztőbizottsági tagja volt, 1922-ben pedig a *Polgári Törvénykezési Jog Tára*, a *Magyar Jogi Szemle* „melléklapjának” szerkesztője lett. A *Polgári Határozatok Tára* két kötetében a jogesetek kiválasztása szintén Juhász Andor „rendkívüli körülmények között” dicsérte.

Összegyűjtött beszédeit az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület 1935-ben könyv alakban is kiadta.³² Pap József ügyvédi kamarai elnök méltatása szerint

„Ebből az anyagból formálódik ki Juhász Andor egyénisége, lelkivilága, gondolköre, ezekből a beszédekből megállapíthatja mindenki, az is, aki nem ismerte személyesen [...] és nem kísérte figyelemmel ide s tova egy fél évszázadra terjedő bírói és jogászai tevékenységét, hogy milyen kiváló jogászai képességekkel, államférfíui bölcsességgel és nemes emberi tulajdonságokkal rendelkezik”.³³

Juhász Andor beszédeinek, felsőházi felszólalásainak, értekezéseinek szerves részét képezte a bírói függetlenség intézményének hangsúlyozása. Előadásaiban gyakran kitért a bíróval szemben a jogszabályok, illetve a jogkereső közönség által támasztott követelményekre, a bírói hivatásra, az igazságszolgáltatás és az igazságügyi szervezet elengedhetetlen korszerűsítésére, a bírói eljárás gyorsí-

tására, a törvényhozás aktuális kérdéseire, a bíróság és a sajtó viszonyára, valamint az ügyvédség problémájára. Az ő gondolatai következnek.

A bírói függetlenségről

Bíróársai szerint Juhász Andort „a bírói függetlenség sérthetlenségéért folytatott küzdelmeiben a hitvallókéhoz hasonló fanatizmus hevítette”, egész pályája során a bírói függetlenség „legmegbízhatóbb és legfáradhatatlanabb védelmezője” volt. A bírói függetlenséget a legjelentősebb alkotmánybiztosítóknak tekintette.

1927. június 21-én a felsőházban adott rövid tájékoztatót a magyar igazságszolgáltatás helyzetéről, amelyben a bírói függetlenséget is érintette:

„[T]udjuk, hogy amilyen a bíró, olyan az igazság, amelyet szolgáltat, és hogy a bíró független egyénisége nagyobb garanciája a jogeszmének, mint a megkövesedett törvénycikk. Igazi jogbiztonság csak a bíró lelki és anyagi függetlenségétől, magas tudományos és jogi műveltségétől, kiegyensúlyozott életbölcességétől várható. Ezeknek a bírói jellemvonásoknak állandóságára pedig csak ott számíthatunk, ahol maga az intézmény, a külső tekintély és anyagi függetlenség minden kellékével felruházott testület kezébe van letéve.”³⁴

1928. május 25-én a polgári ügyekben a törvényszéki egyesbíráskodás hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat kapcsán arra a kérdésre kereste a választ, hogy a bírói ítéletek parlamenti megvitatása hogyan egyeztethető össze a bírói függetlenséggel.

Nem zárkozott el attól, hogy a parlament „bírálólag” foglalkozzon valamely bírói ítélettel, hiszen „jogi szaklapjaink és azok hasábjain maguk az ítélőbírák is egyebet sem tesznek, mint ítéleteinket bírálják”. Véleménye szerint tehát a törvényhozás tagjai sem zárhatók el az elől, hogy az ítélezést „akár fennálló törvény hatályon kívül helyezése, akár új törvény alkotása szempontjából, akár köz- és társadalmi állapotaink megvitatása közben objektív bírálat tárgyává tegyék”.

Nem tartotta helyénvalónak ugyanakkor egy már jogerősen lezárt ügy esetében a parlament tagjainak vizsgálódását abból a szempontból, hogy a bíróság a feltárt bizonyítékok alapján helyesen döntött-e. Aki

31. *Napi hírek/Napi tudósítások 1920–1944.* 1939. február 1. 40.

32. JUHÁSZ: *Beszédek...*, i. m.

33. PAP: *A bíró beszél...*, i. m. 1.

34. *Felsőházi napló*, 1927. I. kötet, 1927. január 28.–július 5. Ülésnapok 1927–12. 189.

„a bizonyítás eredményét meg akarja bírálni, közvetlenül hallania kell a felek vitáját, a tanuk, a szakértők vallomáseit. Ha már most ezek az új perrendtartások még a bírót is, aki a pártatlanság iskolájában növekedett fel, csak abban az esetben ismerik el illetékesnek a bizonyítás anyagának a mérlegelésére, ha a közvetlenség és a szóbeliség összes követelményei érvényesültek, hogyan érezhetné magát egy parlamenti tag, pláne ha az ítélezés nehéz mesterségében nem is járatos, és talán nem is mindig elfogulatlan, illetékesnek arra, hogy a bírói meggyőződés eredményét felülbírálja. Ez az eljárás a törvényhozás szuverenitásával sem egyeztethető össze [...]”³⁵

1931-ben a Kúria évnyitó teljes ülésén tartott megnyitó beszédében az 1931. január 1-jén hatályba lépő, a *törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXXIV. törvény-cikk* kapcsán beszélt a bíró „belső” függetlenségének, elfogulatlanságának követelményéről. Elengedhetetlennek tartotta, hogy

„a bíróban a jogi képzés mellett hiánytalanul meglegyenek a bírói tiszt gyakorlásához megkívánt emberi tulajdonságok is. Jó bíró csak sokat tapasztalt, bölcs észjárású, embertársai sorsát szíven viselő, derült kedélyű, becsületes, erkölcsös, jó ember lehet. A jogi tudás magasabb mértéke nem pótolja a bíróban nélkülözhetetlen emberi jellemvonások egyikének vagy másikának a hiányát”³⁶

1934. január 8-án kúriai elnökként *„kilencedszer s egyszermind utoljára”* tartott évnyitó beszédének közepontjába is a bírói függetlenséget állította:

„A bírói függetlenséget [...] semmi esetre sem szabad a bíró egyéni érdekeit szolgáló privilégiumnak, afféle erkölcsi mellékilletménynek tekinteni, mert arra nem a bírónak mint tágabb értelemben vett állami tisztviselőnek van szüksége és igénye, hanem a népnek, mert enélkül nem tudna hova fordulni, ha igazát keresi.

Az állam voltaképpen igen terhes ajándékot juttat az ítélőbíráknak a bírói függetlenségben, mert amint egyik kiváló osztrák bírótársunk³⁷ a közelmúltban a Magyar Jogász Egyletben tartott előadásában szellemesen megjegyezte, a bírói függetlenség tulajdonképpen a legkínosabb függést jelenti, nevezetesen a bírónak saját lelkiismeretétől való függését. Sokkal nehezebb ugyanis saját lelkiismeretünk kétségeit leküzdeni, mint a főnök utasításait híven teljesíteni.”³⁸

A bíró törvényhez kötöttségéről így vélekedett:

„Ha az ország joga megváltozik, a bírónak alkalmazkodnia kell az alkotmányos úton keletkezett új joghoz. A törvényhez kötöttség éppen azt jelenti, hogy a bíró nem mellőzheti

a törvényt azért, mert az az ő világnézetének, erkölcsi felfogásának vagy ízlésének meg nem felel, hanem az állami akarát egyöntetű végrehajtása s a jobbiztonság érdekében akkor is alkalmaznia kell a törvényt, ha azt tartalmilag nem helyesli.

Hogy meddig terjed azután a gyakorlatban a bírónak ez a törvényhez kötöttsége, és hol kezdődik a mérlegelési szabadsága, arra örökérvényű szabatos választ adni alig lehet, annyi azonban kétségtelen, hogy a mérlegelési szabadság csak a törvénytisztelet korlátain belül érvényesülhet.”³⁹

A bíróról

1924. december 20-án a királyi ítélőtábla jubiláris teljes ülésén Juhász Andor arról beszélt, hogy

„a jogszolgáltatás legfőbb támasza a hazai jogtudomány, különösen a jog- és államtudomány. Lelkiismeretén kívül a bíró csak hozzá fordulhat teljes bizalommal tanácsért, tőle várhat útbaigazítást a jogélet nehéz problémáinak megoldásánál. Végtelen megnyugtató minden bíróra az arról való megbizonyosodás, hogy a lelkiismeretnek megkerdezése után megejtett döntése jogi részében a tudományos kutatás próbáját is kiállja.”⁴⁰

Juhász Andor e felfogása *„bátor állásfoglalás”* volt, hiszen a XX. század fordulóját megelőző évtizedekben és még az azt követő években is az volt az irányadó nézet, hogy a jog gyakorlati művelése és a jogtudomány egymástól függetlenül is megállhatnak.⁴¹

1930. július 2-án, amikor a felsőház a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslatot tárgyalta, Juhász Andor felszólalásában azt mondta, hogy

„[a]z igazságszolgáltatás igazi nagy garanciáját a bíró egyéniségében kell keresni. A bírónak a bölcsessége, élettapasztalata, kristálytiszta jelleme, [...] becsületes és jó érző

35. *Felsőházi napló* 1927. II. kötet 1927. november 25.–1928. június 28. Ülésnapok 1927–33. 248.

36. A felsőbírók évnyitó ülése. *Pesti Hírlap*, 1931/5. 19.

37. Az osztrák Közigazgatási Bíróság tanácselnöke, Egbert Mannlicher szolt erről a Magyar Jogász Egyletben 1933. december 2-án. In A m. királyi Kúria elnöke a bírói függetlenségről. *Magyar Közigazgatás*, 1934/3. 1.

38. A m. királyi Kúria 1934. évi január hó 8-i évnyitó teljes ülésén elmondott beszéd. In JUHÁSZ: *Beszédek...*, i. m. 115–116.

39. Uo.

40. VLADÁR Gábor: Juhász Andor. In *Magyar Jogászegyleti Értekezések és egyéb tanulmányok 1943. évi 1–2. számából*. Különnyomat, Budapest, Attila Nyomda Rt. 1944. 13.

41. Uo.

szíve azok az igazi értékek és garanciák, amelyek jobban és eredményesebben biztosítják az igazságszolgáltatást, mint a perrendtartások holt szakaszai.”⁴²

„A bírói foglalkozás megedzi az embert a népszerűtlenségnek közérdekből való elviselésében és a felelősségvállalásban”⁴³ – mondta 1933. június 28-án, a gazdasági és hitelélet rendjének, továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról alkotott 1931. évi XXVI. törvénycikkben a minisztériumnak adott felhatalmazás további meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása során.

A bírói eljárás gyorsításáról

A bírói eljárás gyorsaságának kérdésével a Kúria 1929. január 8-i évnyitó teljes ülésén foglalkozott Juhász Andor. Cikkeiben, jogászegyleti előadásában szintén kifejtette nézetét az igazságszolgáltatás legaktuálisabb problémájával kapcsolatban, és sokszor gyakorolt döntő befolyást ezt illetően az igazságügyi kormányzatra. A Kúria elnöke szerint a jognak „mint élő organizmusnak mozgásra van szüksége, különben elszakad az élettől, elhal”.

„[m]indig az volt a felfogásom, hogy a lassú, vontatott, elposványosodott, szóval korszerűtlen ütemű igazságszolgáltatás a bírói ítéletek tartalmi kifogástalansága mellett sem szülhet megnyugvást és megelégedést a nagyközönség körében. [...]

Az elkésett ítélet, ha az ténymegállapító részében a valóságot fedi, jogi részében pedig a tökély legmagasabb fokán áll is, igen gyakran mégsem fog az igazságnak mindent lebíró erejével hatni a felekre és a közvéleményre. A faluközösség pl. sohasem fogja okosnak és igazságosnak elismerni azt a büntetőbírói ítéletet, amellyel a kocsmai verekedésben részt vett duhaj falusi legényt akkor ítélik börtönbüntetésre, mikor már régen kiforrtta magát, családot alapított, és dolgos, gondos családapává változott át. Ezek szerint az elvontan kifogástalan bírói döntés is az igazságtalanság érzékét keltheti a közvéleményben, ha az a teljesen megváltozott viszonyok idejében hangzik el, szóval, ha a döntés egy ítélet formájába öltöztetett merő anakronizmus. Az ilyen ítéletek nem-hogy kielégítenék a nép egészséges jogérzését, hanem inkább újra megzavarják azt. [...]

A bírói eljárás elhúzódásának legviszataszítóbb jelenségei az ún. szenzációs bűnügyek főtárgyalásai, amelyeken valóságos orgiákat ül a bíróság munkaerejének és idejének heteken, hónapokon át való céltalan pocskolása, miközben nem egyszer színházi, sőt kabaré előadás jellegét ölti magára a legfenségesebb bírósági aktus, a nyilvános szóbeli tárgyalás.

A polgári törvénykezés terén pedig az írásbeliség korszakának periratszörnyetegeit is megszegyenítő monstrozus előkészítő iratok és jogorvoslati beadványok azok, amelyek a szóbeliséggel szöges ellentétben minden komoly cél és szükség nélkül kötik le és vonják el más ügyek elől a bíróság munkaidejét.”⁴⁴

A törvényszerkesztésről

Juhász Andor ellensége volt

„annak a hipertrófiának, amellyel törvénytárunkban és kiváltképpen a rendeletek tárában találkozunk. Szerinte a magyar Corpus Jurisban az 1867-es kiegyezés óta napjainkig mintegy 2700 törvénycikket iktattak be, a rendeleteknek pedig se szeri, se száma. Mi ennek az oka? Kétségtelen, hogy életviszonyaink napról napra változnak és bonyolódnak, ez idézte elő túlságos nagy mértékben az úgynevezett szakjogászkodást, amelynek nagy hátránya, hogy a jogász elveszíti általános tájékozódását [...], a jog egysége, szervesen összefüggő anyagáról pedig a fogalmi mind inkább elhalványulnak.”⁴⁵

A Kúria elnöke szerint

„A szakadatlan törvénygyártás az oka annak, hogy ma már senki sem ismeri ki magát a tételes jogszabályok óriási tömegében. A sok törvény egyébként sem fokozza, hanem csökkenti a törvénytiszteletet. A törvényhozásnak a racionalizálást bölcs önmérsékléssel önmagán kell kezdenie. Csak komoly szükség esetén, annak keretén belül kellene régi törvényeinken mesteri kézzel változtatni, és nem volna szabad ezeket s az ismeretlenség homályából többé-kevésbé kiemelkedett és főbb részeiben bevált jogszabálykomplexumokat pusztá újítási lázból egészen halomba dönteni. Mivel a tételes jogszabályok áttekinthetlensége miatt minden új törvény egyelőre a jogi élet biztonságának és folytonosságának a megzavarását jelenti, csupán a rövid, tömör, világos és népszerű szerkezetét járhat elismerés.”⁴⁶

42. *Felsőházi napló*, 1927. V. kötet 1929. december 10.–1930. július 10. Ülésnapok 1927–87. 387–388.

43. *Felsőházi napló*, 1931. II. kötet 1932. október 13.–1933. július 13. Ülésnapok 1931–45. 440.

44. JUHÁSZ Andor: A magyar királyi Kúria 1934. évi január hó 8-i évnyitó teljes ülésében elmondott beszéd. *Jogállam*, 1929/1–2. 45–50.

45. PAP: *A bíró beszél...*, i. m. 2.

46. ÖSTÖR József: A törvényszerkesztés művészete. *Magyar Szemle*, 1930/5–8. 128.

A bíróság a sajtóban

A jogismeretek népszerűsítését és a bírói hivatás sokoldalúságának és felelősségteljes voltának a nagyközönséggel való megismertetését az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület tűzte ki feladatául.

Juhász Andor szerint

„A jognak a napisajtó és esetleg a rádió útján való népszerűsítése természetesen nem történhetik a bírói ítéletek száraz közlésével. Ez, valamint a szakbírálat a jogi sajtó feladata. Viszont a legérdekesítőbb jogeset bírói eldöntése sem számíthat a nagyközönség érdeklődésére a maga szerartásos körülményességében, kínos pontosságában és különleges stílusában, amely a »tekintvék« és a »minthogyok« szerencsés megkritikulása dacára sem élvezetes olvasmány a tudományos megfontolástól távolálló tömegek számára. A humornak, az ötletességnek s általában az írói készségnek kell megteremtene az összeköttetést a napisajtó és a bírói tárgyalótermek között. [...]

Érdemes volna foglalkoznia azzal a kérdéssel, hogy a törvénykezési életben felmerülő aktuálítások számára nem lehetne-e a napilapokban egy élvezetes s a mellett tanulságos magas színvonalú állandó rovatot létesíteni, amely mintegy területen kívüliséget élvezne, vagyis az illető napilap lemondana arról, hogy ezt a rovatot saját világnézeti, felekezeti vagy politikai céljai számára harci eszközül használja s ezzel, valamint általában a bírói szempontok tiszteletben tartásával lehetővé tenné, hogy ezt a rovatot esetleg ítélobíró is vezethesse, olyan ítélobírót értve, akiben a jogász és az írói képességek szerencsés harmóniában vannak.”⁴⁷

JUHÁSZ ANDOR KITÜNTETÉSEI

1917. augusztus 16-án „a háború alatt teljesített buzgó szolgálatai elismeréséül” az I. osztályú polgári hadi érdemkeresztrel tüntették ki Juhász Andort. 1930. február 12-én a piros-fehér-zöld szalagon viselendő kard és sisak nélküli háborús emlékéremmel, április 12-én pedig az I. osztályú Magyar Érdemrend nagykeresztjével ékesítették fel. 1934. október 5-én Horthy Miklós a felsőház tagjává nevezte ki élethossziglan. 1936-ban elnyerte a magyar királyi titkos tanácsosi méltóságot.

ÖSSZEZGÉS

Juhász Andor úgymond „lefelé is megmaradt embernek”, és bírósági elnökként szinte atyai érzésekről beszélt bírótársainak. E kifejezések meglehetősen szokatlanul

csengenének „egy hivatalfőnök szájából”, de tőle hallani egészen természetes volt. 1915-ben, a törvényszéki elnöki szék elfoglalásakor a következőket mondta:

„Jövök pedig nem a főnöki tekintély Gessler kalapjával, hanem a kartársi szeretetnek és a bírói hivatás megbecsülésének meleg érzéseivel.”

1925. szeptember 3-án a királyi ítélotáblától így búcsúzott:

„[g]ondos, szerető atyja kívántam lenni a királyi ítélotábla bírói karának. [...] örömmel tapasztaltam, hogy elhatározásom, [...] amely bírótársaimhoz való lelki kapcsolatomat illeti, nem volt meddő.”

1934-ben, amikor a Kúria elnöki székéből nyugalomba vonult, a következőket mondta:

„Nyugalomba lépésem nem a személyemet egyébként érintő változások miatt fájdalmas, hiszen az önzés és a hatalomvágy sohasem tudott erőt venni rajtam, hanem kizárólag azért, mert töletek – akik ezek alatt a hosszú évek alatt olyan közel voltak hozzám, mint gyermek az apjához, mint testvér a testvéréhez – el kell távolodnom.”

Ruhmann Emil visszaemlékezése szerint Juhász Andor

„[a] bíró életét folytonos szolgálatnak tekintette, és megkívánta, hogy mindenestől hivatalának szentelje magát. De mint általában, ebben a követelményében is mértéktartó volt: a munka alatt roskadozó bíró nem volt ideális, és az a bíró sem, akit csak hivatali munkája érdekel, az élet egyéb megnyilvánulásai pedig hidegen hagyják. Fontosnak tartotta, hogy a bíró óvja magát az egyoldalúságtól, és ne süppedjen közömbösségbe.”⁴⁸

Juhász Andor 1941. szeptember 25-én hunyt el Budapesten.⁴⁹

47. JUHÁSZ Andor: Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület létjogosultsága. *Jogtudományi Közöny*, 1932/38. 214. VÁNDOR Kálmán: A kiegyensúlyozott bírói lélek. Beszélgetés Juhász Andor dr.-ral, a Curia nyugalomba vonult elnökével. *Ujság*, 1934/226. 6.

48. RUHMANN Emil: Juhász Andor. *Magyar Jogi Szemle*, 1941/19.

49. Juhász Andor életéről és bírói pályájáról részletesebben lásd BÓDINÉ BELIZNAI Kinga: 150 éve született Juhász Andor. In BÓDINÉ BELIZNAI Kinga (szerk.): *A Kúria és elnökei II. Bibliotheca Curiae*. Budapest, HVG-ORAC, 2015. 9–56.